

habitu sui jus pacendi seu herbagii in Territorio Castris Laureoli, alienatum per Thomam primum heredem Civitatis Carpentoracii pro se, 2400 aureis, cum tale jus sit pars Domini directi, qui debet naturam illius cui coheret, per text. in l. ad h. §. final. l. equi ratione §. ff. de acquir. rer. dom. Card. de Luca de servit. dif. 37. n. 4. Panimol. dec. 25. anno 2. n. 6. Et ratio minus de hac qualitate fideicommissaria dubitari potest, dum adit expressa confessio ipsius Thomae, facta coram Prolegato, a quo peccata venia obtinuit absolutioem a iuramento in actu venditionis interposito, ut agere possit ad recuperationem huius juris pacendi, ne propter dictam alienationem incurretur caducitate ab Alemanno fideicommittente comminatam, qua certe confessione major probatio dari non potest, per text. in l. eum te, Cod. de translat. de Angel. de conf. lib. 1. quib. l. n. 12.

Neque obstat, quod talis reintegratio nullum umquam haberet effectum, quodque talis sit inchoata videatur per procuratorem non habentem mandatum procure. Responsum quippe fuit, qualitatem fideicommissariae iuris pacendi non desumi ab ipsa lite, neque ab illius exitu, sed a confessione ipsius Thomae, qui cum personaliter comparuerit coram Iudice, de illius scientia & voluntate dubitari non potest, quapropter firmata qualitate fideicommissariae in hoc iure pacendi, fideicommissum venit reintegrandum a prejudicio per auctores Marchionis illato, iuxta ea, quae firmat Rot. coram Danozet. Jun. dec. 998. n. 8. Zarate dec. 39. n. 30. & in Bonon. Censis, seu fideicommissi, §. Junii 1684. coram R. P. D. meo Ursino.

Eadem pariter ratio Marchionissa tenetur restituere pretium futurum 400. traditum Dominico per eandem Communitatem Carpen. propter confirmationem ejusdem alienationis, quam idem Dominicus non minus tamquam fideicommissarium impugnavit, & duas sententias favorabiles reportaverat, *summario Caroli num. 4.* quae plurimum urgentur pro confirmanda tali qualitate fideicommissariae, si necessaria esset hac probationum cumlatio.

Nec obstat, quod talis assensus Domini considerati possit tamquam personalis, quia semper verum erat, quod ex hoc duplici capite Communitas suam actionem habet super tali iure, neque Marchionissa obtinere potest a Communitate vindicationem huius juris pacendi ad eodemmodum fideicommissi, nisi ab eadem Marchionissa restitueretur pretium, quod prius a Communitate solum fuerat Thomae & Dominico, quorum vices illa repraesentat.

Sub hac quoque inspectione cadit alienatio facta a Marchione Claudio juris incantus Castris Albignianis, de cuius qualitate fideicommissariae neque in praecedentibus liquidationibus dubitatum fuerat, sed tantum a scribentibus pro Marchionissa opponebatur, quod pretium, nempe sc. 240. solum fuerat a communitate Marchioni Claudio ingrati animi testimonium, ob servitium ab eodem recepta, & praecipue praeservando ab onere hospitandi milites regis Christianissimi; observatum namque fuit ex lectura ipsius transactionis, quod servitium superius enunciata fuerunt quidem causa transgrediendi, sed pretium vero solum fuit propter jus siccitandi, quod cum esset accessorium feudo fideicommissario omne commodum ab herede hoc titulo perceptum, fideicommissi favore cedere debet: praedictatum quoque remansit fideicommissum ex duabus aliis alienationibus factis per auctores Marchionissae, una scilicet tornaturarum 22. tenentae de Meyras, de cuius qualitate & quantitate satis constat ex ipso Testamento Allemanni, ubi enuntiat fideicommissariae, & tornaturarum circiter octuaginta; cum vero modo non reperitur, nisi tornaturarum 58. eisdem esse praedictum fideicommissi in illa quantitate quae desit.

Neque obstat, quod contracta de Meyras sit quid diversum a tenentae de Meyras in testamento Allemanni descripta, & cum illa continet tornaturas altera 300. bene stare potest, quod tenentae fideicommissariae, contra autem libera ideoque haeres fideicommissaria tenetur suam intentionem concludenter probare; placuit enim responso, quod iustificatio certae quantitatis satis resulat, & comprobatur ex testamento Allemanni supra diximus, & proinde haeres pro ea quantitate, pro qua fideicommissum reperitur dimittitur, tenetur ad illius reintegrationem, quidquid sit de acquisitionibus, & alienationibus per Thomam in eadem contra dicta respectiva factis, cum consensum consilio, quae provenire potuit ex culpa ipsius haereditis illos designare negligentem, sit in eius praedictam imputanda, ut monet Fufar. de subsist. quastion. 618. numero 49. Alden. ad Gregor. decis. 515. numero 11. & aliis relatis comprobatur novissime Rota in

Urbevetan. fideicommissi 23. Januarii proximi, §. probatio vero in fin. coram R. P. D. meo Pio.

Altera alienatio consistit in pluribus concessionibus in emphyteusim factis de praedictis contentis in tenentae de Talaud; quae pariter non controuertitur contenta in fideicommissio Allemanni, sed solum opponitur, quod coeque in emphyteusim facti minime possit vera alienatio. Verum hoc assumptum procederet, si bona in emphyteusim concessa fuissent in culta & sterilia, quia tunc talis concessio esset potius utilis, quam damnosa fideicommissio. Verum, quia ex instrumentis constat omnia fuisse fructifera, nec solita in emphyteusim concessi, negari minime potuit quin ex huiusmodi alienationibus praedictarum remanserit fideicommissum, cum ita alienatum fuerit dominium utile, & fideicommissario non competat, nisi jus exigendi illam modicam quantitatem annuum redditum rei alienatae, quae cum nullatenus adaequetur annuum redditum rei alienatae, fideicommissum est in evidenti damno; idcirco haeres deservit tenetur illud reintegrare de huiusmodi concessionibus factis ad longum tempus, cum sub colorato titulo emphyteusim, & accipit sit species alienationis, ut per text. in l. fin. C. de reb. alienan. ponderat Peregrin. de fideicommiss. art. 42. n. 106. Molin. de prim. lib. 1. cap. 21. num. 16. §. 28.

Verum quia pro nonnullis ex his concessionibus pretium non fuit verum solum, sed super eo conventa certa annua pensio, hac potest loco pretii assignari ad eodemmodum fideicommissi, & erit ab haereditate fideicommissariae recipienda, cum per reintegrationem faciendam ad normam instrumentorum pro similibus concessionibus confiderum tota substantia fideicommissi plenissime vindicata remaneat.

Nec ad impediendum huiusmodi reintegrationem suffragari potuit Marchionissa retentio opposita ex causa suae dotis, omnia enim quaestione, novissime excitata ab illius defensoribus, quanam hypotheca veniat in concursu praesentis, an illa dotalis expressa, vel potius tacita & legalis competens pro reintegratio fideicommissi, obiectum tamen in praesenti cessare visum fuit ex facto; nam cum Marchionissa sit creditor huius dotis super bonis Claudii, fideicommissum vero ob praecedentes alienationes factas a Thoma & Dominico evaserit illorum creditor, cum super istorum bonis sit reintegrandum, est quoque praedictum Marchionissae, quamvis creditrici vel hypothecariae & potiori iuris haereditis, per text. in l. 2. §. si vendit, ff. de separ. bonorum, Rota coram Ninot. decis. 17. num. 6.

Transgrediendo modo ad articulum separationis, sunt separanda illa bona quae fuerunt per auctores Marchionissae acquisita, tamquam libera & fideicommissio minime subiecta; haec enim in tres species dividuntur, procedendo etiam cum peritia Onophrii a nostro auditorio sublegati, & quae neque modo controuertuntur inter partes, illa scilicet bona quae fuerunt acquisita iure emptionis, iure retentionis, & praedictis.

Super bonis iure emptionis acquisitis nulla fuit quaestio, quia nunquam controversa remanuit eorum libertas, sed scribentes pro Carolo acriter insistebant, quod bona acquisita iure retentionis, & iure praedictis, tamquam acquisita ex praebulo titulo fideicommissi, cedere deberent commodo ejusdem fideicommissi. Resistit tamen pretio, cum negari non possit, quod sicuti dominium directum erat fideicommissarium, ita ejusdem naturae reputari deberet ius praedictis, quod erat illius accessorium.

Adducunt ulterius, ad comprobandum hanc qualitatem fideicommissariae, confessionem ipsius Claudii, in qua tenentae de la gran palum, intra cuius confines pro maiori parte existunt bona huius speciei enunciatae suppositae fideicommissio Allemanni, quo fit, ut hac confessio non possit a Marchionissa impugnari.

Verum DD. neutrum subsistere censuerunt; nam quoad primum obiectum magis placuit distinctio adducta per Peregrin. de fideicommiss. art. 10. n. 1. cum aliis leg. inter bona scilicet acquisita ex facto defuncti & ex facto haereditis; sicuti enim prima sunt subiecta fideicommissi, tamquam acquisita ex praedictato praecipuo testatoris, ita secunda remanent ab illo exempta; consideratum quippe fuit tale jus praedictis & retentionis, tamquam usufructus fideicommissi, qui cedere debet commodo haereditis, ut per Derstrand. conf. 379. sub num. 10. volum. 1. part. 1. Decian. conf. 52. nu. 64. lib. 1. tradit Peregrin. ubi supra, Batry de success. lib. 8. tit. 12. n. 27. Molin. de prim. lib. 1. cap. 26. nu. 8. cum leg. Valeron. de translat. cap. 4. tit. 5. part. 6. n. 8. & Giurb. decis. 92. n. 3. cum leg.

Cum ita nullum inferatur praedictum fideicommissi, quia haeres poterat non uti tali praedictum, quapropter sicuti in

in praecedentibus DD. dixerunt, quartam partem Alixeta non esse separandam a fideicommissio, hoc desumendo ex facto fideicommissi; ita & converso haec bona veniunt separanda, tamquam acquisita ex facto proprio haereditis, cuius proinde commodo fuit referenda huiusmodi acquisitiones, tamquam provenientes ex industria & providentia ipsius haereditis, ut pluribus cumulatis observat Corradin. de iure prelat. qu. 36. n. 25. cum leg. & concordat Casant. conf. 10. n. 143. Rendell. de iure probandi. vers. habent num. 15. & seq. Mangil. de evict. qu. 139. n. 24.

Minus quoque relevat visum fuit alterum obiectum desumptum ex confessione Claudii, quia ipsa & similes emissae fuerunt magis ad commodum proprium, quam quod ita veritas se haberet, ut in praecedentibus disputationibus semper observatum fuit; idcirco huiusmodi asseritiones, tamquam erroneae, veritatem aliunde comprobant destrueri non possunt, Fufar. conf. 1. n. 28. cum leg. cum aliis relatis dec. 283. n. 16. par. 4. & dec. 168. n. 19. cum leg. par. 12. recent.

Quo vero ad decus consideratum fuit, quod illa sunt accessoria solo, in quo adificatae reperuntur, idcirco eandem naturam induere debent hoc tenentae solito & legitime moderamine adhibito, quod heredes fideicommissarii tenentur restituere pretium melioramentorum pro his tantum domibus, quae solo fideicommissi constructae reperuntur.

Et demum quoad bona inculta, & ut dicitur, herema per auctores Marchionissa ad novum accipitur, seu ad meliorandum concessa, DD. dixerunt, non esse separanda a fideicommissio; illa remanere debent penes emphyteutas, quibus concessio facta fuit, salvo tamen pro fideicommissio dominio directo, & annuis reponitionibus, quae cum huiusmodi bona heremaria non fuerint in dominio alicujus personae particularis, sed dicantur esse de dominio Baronis, Mafcard. de probat. conclus. 209. n. 16. lib. 1. Ruin. conf. 25. nu. 7. lib. 1. Bell. conf. 103. n. 1. Miercz. de majorat. par. 4. qu. 8. 200. A. & 8.

Sequitur proinde, ut sicuti Castrum est fideicommissarium, ita ejusdem qualitatis castra debent tales concessiones, quae sunt de iuribus & bonis illius.

Reliqua vero corpora seu mobilia, quae in propositione huiusmodi castris enuntiatia fuerunt, tamquam formiter non petita, seu non iustificata, ommissa fuerunt.

Et ita post iteratam causae propositionem resolutum fuit, utraque parte informante &c.

R. P. D. MUTO.
Romanae Domus.
Luna 12. Maii 1698.

ARGUMENTUM

In hac decisione plene ostenditur, quando contractus non dicatur emphyteusis, sed potius census, vel annua praestatio, & plures in illa afferuntur conjecturae emphyteusim excludentes, & simul in ea firmatur, quando census, vel annua praestatio sit redimibilis.

SUMMARY

- 1 Contractus, cessante originario instrumento concessionis non praesumitur emphyteusis, sed censuales, vel censuales species.
- 2 Solutio promissa, facta pro Canone, censu, vel annua responsione, excludit emphyteusim, cum Canon & census sint synonyma, et Canon accipitur pro Canone.
- 3 Verbi Canonis, si sit additum aliud Annua responsio, hoc abrogat illud Canonis primum expressum.
- 4 Emphyteusis cessat in re pluries vendita, insequitur domino, & sine solvione laudemis.
- 5 Recognitio in dominum, si non sit clara, non excludit contractum censuales.
- 6 Enuntiatio simplex super emphyteusim illam non probat.
- 7 Praesentia, si sit emissum in originario instrumento concessionis, sicuti sit recognitio & solutio annua praestatio.
- 8 Relatio referri non potest ad id, super quo non cadit quaestio.
- 9 Ex possessione rei capta pro iuribus dotis propriae uxoris non insurgit probatio, quod talis res habita fuerit pro emphyteusica.
- 10 Contractus non praesumitur emphyteusis ex modicis responsionibus, si aditus argentiariae administrativa pro non emphyteusica summa.
- 11 Et ex quo potuit a principio pro contractu solvi notabilis summa.
- 12 Si non constat de Canone, sed promissum facta sit solutio census, vel annua praestatio praesumitur annua praestatio redimibilis.

13 Assortio erronea ut talis ostensa, non attenditur, praecipue in iudicio posteriori.

14 Recognitio ac diffinitio facta cum clausula: sine praedictis omnium & quorumcumque iurium, non praesumitur.

15 Census ante Bullam S. P. IV. creantur etiam irredimibiles, §. n. 16.

17 Census seu annua praestatio solvenda ex aliqua re non praesumitur impedita mediante pecunia, sed fundaria.

18 Pretium talis census vel annua praestatio agnoscitur ad quatuor pro centario, iuxta hodiernum reddendum stabilitum.

DECISIO IX.

PROVOCANTIBUS Monachis Sanctae Potentianae & Bernardi Urbis a sententia lata extra Rotam per Eminen. D. Cardin. Cavalerium tunc A. C. Locumtenentem, declarante repositionem annuam scutorum 16. 10. ejusdem per Philippum Basilium & Thomam auctorem solvi solitam ex possessione domus in angulo plateae Campitorae versus viam Juppinationum non esse emphyteuticam, sed simplicem annuam praestationem redimibilem, delegata mihi controvertenda, postulavi in hac audientia a DD. meis, an constet de emphyteute & proprietate, seu potius de annua praestatione redimibili, & ad quam rationem redimere liceat: responsumque in hunc modum accepi, non constare de emphyteute, sed de annua praestatione redimibili ad rationem scutorum quatuor.

Quo enim ad priorem resolutionis partem moti fuerunt DD. eo quod cum non exhibeat instrumentum super origine, & qualitate huiusmodi repositionis, praesumptum de iure insurgit, eam non esse emphyteuticam, sed censuales, seu censuales species, de qua Marescotti. var. resol. lib. 1. cap. 67. n. 28. Mafcard. de probat. lib. 1. conclus. 281. n. 1. & 2. Menoch. praesumpt. 106. n. 1. ad n. 12. Mantie. de iur. test. lib. 2. tit. 3. n. 11. Fulgin. de iur. emphyt. in prelat. qu. 8. n. 11. var. solut. tamis, Pacion. de legat. & condic. 6. 3. n. 64. & seq. Rota coram Cavaler. dec. 545. n. 1. coram Mantie. dec. 134. n. 3. coram Buratt. dec. 23. in fin. coram Merlin. dec. 545. n. 1. coram Ninot. dec. 58. n. 7. & in Romanae Casals 4. Junii 1692. §. quae propter, coram Eminen. Mediolanen.

Incalescit legalis praesumptio huiusmodi, nedum ex observantia solutionum factarum a principio huius fecit in causam promissam census, Canonis, seu annua praestationis, & si contra huius fuerit emphyteusica, atque talis hae annua responsio, Monachi proculdubio passi non fuissent hanc annuam repositionem sibi solvi promissam sub titulo census seu annua repositionis, indueque ex tali modo solvendi insurgit iudicium exclusivum qualiter emphyteuticam, tamen solutio promissae fiat pro Canone, cum tunc hoc verbum, uti ambiguum, synonyme accipitur pro censu, iuxta animam verba per Roderic. de ann. redd. lib. 1. qu. 15. n. 40. & 43. Card. de Luca de emphyt. dif. 31. n. 9. & 12. Rot. inter decis. dec. 40. n. 2. & 3. par. 4. cor. Buratt. dec. 225. n. 14. coram Merlin. dec. 545. per rot. & signatur. nu. 16. & penes Posth. de manus. dec. 25. nu. 8. Fortius quia in instrumento recognotionis huius praestationis de anno 1594. per tunc Joannium possessorem facta legitur expressio Canonis seu annua repositionis: quod enim casu, facta prius denominatione Canonis, subsequens expressio census seu annua praestationis attenditur, ac talis est potentia, ut per eam priori derogetur, ut bene Gratian. 3. discip. forens. 566. nu. 12. Menoch. praesumpt. 106. nu. 12.

Sed etiam ex eo, quod controversa facta domus pluries alienata, permutata ac distracta fuit, nullo unquam requisito consensu domini directi, nulloque soluto laudemo, ex quo maximum elicitur argumentum exclusivum emphyteuticus, Mantie. de iur. test. lib. 2. tit. 3. n. 15. & 16. Fulgin. de iur. emphyt. in prelat. qu. 8. n. 19.

Qui in contrarium recurri valuerit ad nonnullas enuntiativas emissas in dicto instrumento recognotionis celebrato de anno 1594. in qua Joanninus possessor se quodammodo utilem dominum, proprietarium vero & directum recognovisse videtur Petrum Stephanum & Lucretiam, eius uxorem tunc huius auctore repositionis detentores, nam haec agnitio directi domini facta non est clara & aperta verbis, imo nec excludit contractum censuales, Fulgin. de iur. emphyt. d. qu. 8. n. 6. & 15. ad fin. Similescque enuntiativas in fortiori casu rejectit Rot. dec. 565. num. 10. & seq. coram 6 Merlin. & urgere possent, si missae reperirentur in originario instrumento concessionis, sicuti autem, ut hic, in recognotione possessoris d. annua praestationis, Marescotti. var. resol. lib. 2. cap. 76. num. 15. Roderic. de annis redd. lib. 1. qu. 15. nu. 27. & 28. Magisque cum in eodem instrumento recognotionis praeservata appareant iura debitoris census seu Canone.

qua illi conjunctus est Petrus Horatius de Lucis, eidem & non Brancaleonibus...

19 Abtunc eo quod in causa nostra aliquam faciat difficultatem...

20 Quandoquidem, ultra quod semper Rota amplexa est uti veriorum illam sententiam...

21 Quod valde verisimile est interesse usque ab initio inter primos acquirentes...

22 Certius quia, cum in investitura per viam renovationis facta favore dicitur...

23 Quibus sic peremptis nullum valet considerari discrimen inter casum d.d. decisionum...

ALTERA CONFIRMATORIA coram eodem. IN CALLIEN. CASTRORUM. Veneris 17. Junii 1701. DECISIO XI.

Controversiam hanc super pralatione renovationis investituræ...

Licet enim a defensoribus d.d. Brancaleonum plura quidem laboriosa...

Quoniam (premissis), quod etiam præcedentes investituræ...

æqualis dispositio, seu applicatio casui nostro, cum de stylo omnes prælatæ...

Verum etiam uniuersique illas in subiecta materia venari debet...

Identitas auctoritatum eadem, quia in illis decisionibus referuntur omnes DD. qui communitur concordant...

Præterea concurrunt paritas rationis ex eo præcipue desumptæ, quod attenda dicta aequitate legis...

Quibus sic peremptis nullum valet considerari discrimen inter casum d.d. decisionum...

Atque hinc effert improbus labor velle assumere onus respondentis ad distinctionem plurimorum casuum...

Quoniam (premissis), quod etiam præcedentes investituræ, que concurrerant in casibus d.d. decisionum...

Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

Ceterum dicta qualitas masculinitatis in subiecta materia inducere nequit...

etiam si non fuisset expressa, puta si simpliciter dictum fuisset...

33 In emphyteusis Ecclesiastica, profecto ex illius propria indole stipulatio intelligenda est...

34 plius integra, quia fuerat jam facta renovatio à menta Episcopi Ravennatis...

35 omniem disputationem super regulis generalibus adductis pro pralatione agnatorum...

36 Ultra quàm quod doctrina in contrarium concessa, vel loquatur, aut procedere possint...

37 paritas gradus, & proximitatis, non autem in casu, quo masculi sunt...

38 Quamobrem non obstat illud argumentum elicitum ex eo, quod renovatio...

39 Insuper animadvertendum fuit in dicta sententia, quod revidetur, si rursus cum...

40 Parum relevante, quod tunc temporis ageretur cum Martinio, personis extraneis...

41 Siquidem per hoc ipsum, quod tunc temporis nullus agnatus de familia Brancaleonis...

42 Ab hoc quoque, quod eisdem Brancaleonibus præterentibus descendentiis...

43 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

44 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

45 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

46 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

47 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

48 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

49 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

50 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

51 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

52 Quandoquidem, si verè controversia castra fuissent de emphyteusis agnatiua...

qui sibi vel hered. mascul. firmat Actolin. resol. 14. n. 25. Rot. coram Caval. dec. 623. per tot.

Ex quibus corollarie sequitur, quod sicuti ex confectis constat, prælata castra...

Et per consequens, cum qualitas hæreditaria ejusdem Philomenæ primò...

Demum prædicta omnia corroborantur ex animadvertione iterum facta...

Et ita utraque parte &c.

R. P. D. MOLINES. DECANO. Mantuanæ Bonorum. Veneris 14. Januarii 1707.

ARGUMENTUM. Ecclesia non potest ammenare bona emphyteutica devoluta...

1 Bona emphyteutica, quando sunt devoluta ad monasterium...

2 Regula insum non procedit, quoties concurrunt immemorabilis consuetudo...

3 Episcopus nequit ammenare, quando in investitura ad se pactum renovandi...

4 Vel quando ad se generalis constructio Pontificis ammenationem prohibens...

- 5 Vel quando bona erant sterilia, & paludosa, & fuerunt ab emphyteutis ad culturam redacta.
- 6 Immemorabilis inducit praesumptionem pacti solemnitate iuris muniti, item privilegii Apostolici, & cuiuscumque alterius, & melioris tituli possibilibus.
- 8 Quando bona erant sterilia, saxosa, & paludosa, solitaque concedi pro minimo Canone, si ab emphyteutis sint redacta fructifera, tunc vel concessio censetur perpetua, & transitoria ad quoscumque haredes, quantumvis legatur restricta ad certum genus personarum, etiam si agatur de praediis Ecclesiarum.
- 9 Vel saltem omnis aequitas expostulat, ut defectu linea in investitura comprehensa, debeat dari renovatio habentibus causam a bonificantiis.
- 10 Consuetudo immemorabilis renovandi probatur ex confessione Episcopi.
- 11 Confessio Episcopi, vel alterius Pralati non attenditur in praedictum Ecclesia.
- 12 Limita, quando confessio est facta maturo consilio in calore iudicii, vel est administrata.
- 13 Praedicta consuetudo immemorabilis probatur, etiam si diligenti perquisitione Archiepiscopi nullum fuit repertum instrumentum ammissionis, & num. 15.
- 14 Ammissio probatur, vel ab expressa declaratione Episcopi, quod ammissio voluerit, vel a descriptione bonorum facta inter alia bona mensa, vel ex quo Episcopus eadem bona longo tempore possiderit.
- 16 Magnus, & insignis numerus instrumentorum renovandi probat pariter consuetudinem renovandi.
- 17 Immemorabilis inducit sui centenaria, maxime quando centenaria est duplex.
- 18 Consuetudo immemorabilis renovandi probatur quoque per attestantiam de iuramentis mensa deponentium de inconclusa observantia.
- 19 Testi deponenti de facto spectante ad ipsum ratione officii plene creditur.
- 20 Contra occultantem scripturas insurgit praesumptio, quod in illi continetur materia sibi contraria, & nu. 36.
- 21 Consuetudo renovandi facili debet praesumi in regimine, in qua mala ad sunt bona emphyteutica; nam alia civis, & incolae depauperantur.
- 22 Consuetudo renovandi debet probari cum qualitate coactiva, quod nempe Ecclesia voluerit ammissio, & iterum investire necessitate fuerit.
- 23 Intellige in simplici consuetudine, non autem in consuetudine immemorabilis, quia in ista coactiva praesumitur.
- 24 Sententia super acceptatione devolutionum non contrariatur consuetudinem renovandi, quia post devolutionem poterit se qui investire.
- 25 Et licet post devolutionem fuerint investiti extranei, & non familia proximioris, tamen id non tollit consuetudinem renovandi.
- 26 Ecclesia potest omnia proximioribus extraneis investire, quando extraneus offert meliorem conditionem.
- 27 Concessio etiam facta cum verbis, de novo concedimus, importat simplicem renovationem, quando adest consuetudo immemorabilis renovandi.
- 28 Et etiam si essent facta, ex speciali gratia, quia tunc renovatio debetur ex iustitia, & num. 39.
- 29 Si concessio sit facta, abque benedictione Apostolica, censetur renovatio, & non nova concessio; nam ista absque benedictione fuisse nulla.
- 30 Stante consuetudine immemorabilis renovandi, potest etiam allegari titulus, quod bona a principio essent sterilia, & infructuosa.
- 31 Sterilitas bonorum emphyteutiarum a principio probatur ex antiquis instrumentis, ex quibus appareat de modicitate pretii, quo tunc vendebantur, & de augmento post meliorationem.
- 32 Item probatur ex Doctoribus de ea restantibus.
- 33 Confessio de sterilitate, & melioratione, tunc ad effectum inducendi necessitate renovandi non est equi inquirere, an melioratio provenit ab auctoribus renovationem petentibus, quia beneficium meliorationis transit in emptores, & successores quoscumque, etiam titulo particulari.
- 34 Licet ad effectum attendendi factum, & qualitatem bonorum inspicere debeat ultima, & non prima concessiones; tamen id intelligitur, quando bona post meliorationem una cum melioramentis devoluta fuerint ad Ecclesiam, quae de novo concessio non autem quando fuerint vel renovata, vel quaesita ab aliquo titulo oneroso, & nu. 33.
- 37 Devoluta emphyteusi ad Ecclesiam ob suam lineam masculinam,

nam, renovatio, de equitate debetur proximiori. 38 Consuetudo renovandi extraneis omnia proximioribus non bene probatur ex aliquibus renovationibus, maxime quando concurrunt alia, in quibus primores remotiores expulsi sunt.

40 Renovatio facta familia proximiori, tanquam proveniens ab equitate, potest etiam denominari gratia, sed est gratia talis natura, ut denegari nequeat, nisi quod sit violatio.

DE C I S I O XII.

Reverendissimus Modernus Episcopus Mantuanus reportatis duabus decisionibus 2. Julii 1705, & 12. Martii 1706 coram Eminentissimo D. meo Cardinali Caprara, declarantibus quaedam bona feudalia de directo dominio suae Ecclesiae antiquis privilegiis concessa nobilibus de Blanchis, alias del Matto, fuisse ob extinctionem illorum lineae masculinae ad mensam Episcopalem devoluta me referente loco dicti Eminentissimi Cardinalis subrogato, sub die 14. Junii preteriti inquit pro causae expeditione; prodit tamen rescriptum, Dilata, & deinde dubium super ammissionione, idemque dilatorum responsum emanavit sub die 17. Decembris ultimo elapsi. Ad cuius tenorem disputandum in hodierna audientia propositi dubium — An sit locus ammissionis, seu potius faciendi sit renovatio in casu, & sic habui responsum: Non esse locum ammissionis, sed esse faciendam renovationem fororibus del Matto.

Tametsi enim regula juris sit, quod postquam bona sunt devoluta ad mensam Episcopalem, tunc in eisdem Episcopi arbitrio, sit bona devoluta vel de novo concedere, vel pro se retinere, seu ammissio; Abbas in cap. bona li. 2. n. 28. de postulat. Pralator. Fulgin. de iur. Emphyteut. tit. de renovat. q. 1. 69. Pacion. de locat. cap. 62. n. 41. Rot. dec. 131. n. 4. p. 9. & dec. 143. n. 2. p. 10. & in Farfen. renovatio investitura prima Martii 1700. f. accedente, coram bon. mem. Pio, & in Pisana devolutionis 16. Januarii 1702. f. Praefata, coram me.

Duplicem tamen dicta regula recipit limitationem aequè communiter acceptam, quatum prima est, quoties concurrat immemorabilis consuetudo renovandi; ea enim stante nullo modo Episcopus potest bona emphyteutica in feudalia devoluta pro se retinere, & ammissio, sed cogitur illa iterum concedere, seu ipsorum antiquas concessiones renovare. Nam quemadmodum Episcopi non possent ammittere, quoties in investitura adesse pactum beneplacito Apostolico munum renovandi, vel ubi generalis adesse Papa Constitutio praescribens, ut bona emphyteutica Ecclesiae facta non ammitterentur, vel demum quotiescumque ageretur de bonis sterilibus, & paludosis ad culturam redactis per emphyteutas; Ita & adamum licitum non est Episcopi ammittere, & abtunc in eorum Diocesi consuetudo immemorabilis adesse renovandi. Cum praerogative temporis, cuius memoria non extat, habeat virtutem, ac potentiam inducendi praesumptionem pacti solemnitate iuris muniti, expressis privilegii Papalis, & sterilitatis bonorum in primordio concessione, ac demum omnem alium meliorem possibilem titulum de Mundo, ut ex text. in cap. 1. de praescript. in 6. & gloss. magistrati in verbo titulus, & verbo memoria, in specie docuerunt Bald. in l. si quas minus n. 4. & 6. C. sacros. Eccles. Berous cons. 270. n. 3. vers. si autem stante consuetudine, Card. Mantica de tacit. & ambig. convent. lib. 22. tit. 18. n. 26. vers. tertio responderet. Card. Tusch. lit. P. conclus. 226. n. 109. Fulgin. de emphy. tit. de renovat. quaest. 1. n. 30. in fine, Capon. disc. 243. n. 3. & 9. Card. de Luc. de emphy. disc. 8. n. 2. & 7. C. iol. ad stat. Eugubio. lib. 2. rubr. 76. n. 3. & mille respondit Rota & signanter pleno calamo referens omnes recentissimos titulos, qui in casu allegati valent, praedictum immemorabilis, in dec. 11. per tot. p. 2. rec. & dec. 71. n. 10. & seg. p. 19. & dec. 1231. n. 8. coram Penia, & dec. 28. n. 9. post Salgad. in libyr. credit. cum aliis in nullus, seu Senogallien. bonorum 23. Januarii 1697. f. tantum, coram bon. mem. Muto, impress. in volum. dec. ad augmentum, Card. de Luca, sub tit. de emphy. dec. 10. n. 9. & inter. dec. Lucen. Palma Nep. 190. & in Callien. Calstrum 17. Junii 1701. coram me impress. apud Saminiat. tom. 2. controv. 198.

Altero limitatio regula, idem communiter recepta, illa est, quoties res emphyteutica de tempore prima concessione erat sterilis, saxosa, paludosa, adeoque pro minimo locari solita, & postmodum mediantibus rebus expensis cultura, & meliorationibus factis ab emphyteutis redacta fuerit ad statum fructiferum, in quibus terminis conveniunt Doctores vel quod concessiones huiusmodi praediorum stabilium censeferi debeant perpetuae, ac transitoriae ad quoscumque haredes, quantumvis legerentur ad certum genus personarum restrictae, I. quicumque la. 2. & ibi Bart. communiter sequutus C. de omni. agr. de jerr. lib. 11. Paul. de Caltr. cons. 285. n. 1. lib. 2. Curt. Sen.

Sen. cons. 43. n. 7. & 8. Rim. Jun. cons. 160. n. 16. Berous cons. 98. n. 12. & seg. lib. 1. Gabr. cons. 76. n. 7. in fin. n. 14. lib. 2. Soc. sen. cons. 266. n. 37. vers. praeterea videtur, lib. 2. Altograd. cons. 22. n. 7. vers. secunda qualitas la. Card. Mantica de tacit. lib. 22. tit. 19. n. 30. Tancred. in cons. 21. n. 27. Rota coram Card. Mantica, dec. 17. n. 3. & dec. 11. n. 6. p. 2. rec. ubi ex pluribus firmat, quod locum habeat etiam in praediis Ecclesiarum, quamvis sine iusta causa, & solemnitate non possint alienari, & dec. 275. n. 5. & seg. part. 17. rec. & nullus fuit Senogallien. bonorum 13. Maii 1697. f. Tenetur, coram bon. mem. Muto.

Vel in omnem casum omnes aequitate ratione juris factionibus iuxta stant, & praecipitur, ut defectu linea comprehensa in investitura concedenda veniat renovatio illis, qui a meliorationibus, & bonificantiis causam habent, vel ipsis quoque modo successerunt, Rip. in l. 1. n. 14. & seg. ff. de privi. credit. Berous cons. 163. n. 3. & 17. & cons. 169. n. 14. & seg. lib. 1. Card. Mant. de tacit. lib. 22. tit. 24. n. 16. Fulgin. de iur. emphy. tit. de contr. ad. q. n. 9. vers. licet habeat difficultatem, & tit. de renovat. q. n. 54. Rocca disp. 66. n. 54. Rota dec. 312. p. 2. divers. Card. Cels. dec. 192. n. 7.

Utraque porro limitatio applicatur in casu praesenti. Concurrunt namque consuetudo immemorabilis renovandi, quae multiplici medio probata fuit. Et primo sane ex littera. li, & rotunda confessione ipsius moderni Rev. Episcopi emissa coram Notario compulsiario, ut ipse testatur per haec verba — Che in tutto questo Archivio, scrittura registrate in detto repertorio, non si sarebbe trovata senza dubbio, che nessuno mai de Vescovi passati, presenti, habbia mai ammissio, ne anche un patto in terra in nino de secolti andati, ne del corente, & Monsignor fette in questo sermo in prescrite, che era verissimo, & alimo credo per vero questo sermo, ma richiesse, che dunque sarebbe stato meglio accordarlo grazia fare altra facta, & egli rispose, che stava per concederle lo concedeva, se l' Archivista Zampelli non avesse soggiunto le precise parole, cioè che non poteva farlo — Reddita ratione, quia Episcopus perultraverat — Se non tutti, almeno gran parte de Catastra, de quali ne haveva qualche uno in Camera, quale fu un fundum, & legendo, Jun. DD. sororum del Matto, n. 1. lit. C. D. E. F. Si ergo ex ipso ore Episcopi bene informati de hoc facto, attenta visione scripturarum, & Catastri habetur, quod mensa Episcopalis in casu devolutionis bonorum feudaliis Ecclesiae nunquam vel unam glebam ammissio fecerit, quodque omnia instrumenta, quae in Archivio Episcopali existebant, cuncta sunt renovatum, & nullum extat ammissionionum, melior certum dari non potest probatio evincens consuetudinem Ecclesiae Mantuanae non ammissionis, sed semper renovandi, & per totum de probat. l. cum se, l. de transact. Angel. de consess. lib. 1. q. 1. n. 16. Rot. dec. 106. n. 21. p. 19. rec.

Non officiente responstone, quod confessiones Praelatorum non sunt attendenda, quod involvunt praedictum Ecclesiae, per ea, quae tradunt Angel. in d. r. de consess. lib. 3. n. 2. num. 7. Gratian. disc. 796. n. 5. Add. ad Buratt. dec. 453. n. 8. & in Giennen. adjunctor. 15. Junii 1703. f. his consequenter, coram me, quia huiusmodi propositio vera in aliquibus casibus admitti nequit in praesenti; in quo res non est de confessione facta in solle sine debitis praecautibus; sed agitur de confessione facta in calore iudicii praevia iuramentum omnium scripturarum Archiepiscopalis, & quod potentius, est emissa coram Notario compulsiario instanti pro talium iurium percutatione, & ad effectum illam impediendi. In quibus terminis antedicta confessio, quantumvis praedictae Ecclesiae, sufficientem constituit probationem: circumstantiae namque mox enarratae, illi talia praesent ad minima, ut extraneam reddant regulam, & applicabilem efficiant limitationem pariter communiter amplexam, quod confessiones adminicula Praelatorum praedictae Ecclesiae ex punctuali, gloss. in c. dudum li. 2. verb. de veritate, vers. qui tale, & ibi DD. de elec. Bald. in aut. hoc jus possessum n. 8. C. de sacros. Eccl. Rot. coram Seraph. dec. 292. n. 3. & dec. 436. n. 7. & dec. 442. n. 20. vers. Ex hoc, & dec. 309. n. 4. part. 9. rec.

Secundo probatur consuetudo immemorabilis non ammissionis, ex quo revolutis uti improbo labore actis, & scripturis plurium seculorum existentibus in Archivio Episcopali, feudorum nuncupato, per deputatos DD. sororum del Matto cum assistentia Archiepiscopi Episcopalis interessentis pro parte Rev. Episcopi, consensum hinc inde fuit, & coram Notario Compulsiario declaratum, quod nec moderum Episcopus, neque illius antecessores ullam de bonis devolutis fecerint ammissionionem, sed semper eadem bona renovata fuerint, ut consuetum est innumeris Instrumentis renovationum in pluribus seculis visis, & recognitis. Ex istis enim actibus negativis non reperitur ammissionionis expressio probata

quod nulla unquam fuerit facta ammissionio, ad text. in la. Tisia Textores 36. ff. de legat. 1. & in l. final. nu. 2. C. de reb. credit. Callien. cons. 81. n. 3. lib. 1. Parexa de fid. instrum. tit. 5. resol. 8. n. 41. Rocca disp. Jur. Selectar. cap. 68. n. 3. Rot. dec. 64. n. 2. p. 1. divers. coram Ludovici, dec. 416. n. 5. & ibi Ad den. n. 8. Buratt. dec. 683. n. 2. & dec. 114. n. 4. coram S.M. Alexandro VIII. Ammissionio enim probatur vel ab expressa declaratione Episcopi, qui voluerit ammittere, vel ex bonorum devolutionum descriptione facta per Officiales Episcopos inter alia bona Mensae, vel quando liquet, quod Episcopus per longum tempus illa possederit, Riminal. sen. cons. 340. n. 13. vol. 2. Fulgin. de iur. Emphy. tit. de contr. ad. Emphy. q. n. 16. Quae media cum omnia constare deberent ex scripturis, & instrumentis, & in dicto Archivio nullum adinventum est, quod alterum convincat, remaneat expresse probata negativa ammissionionis ex iuris supra deductis, quibus additur Rota dec. 235. num. 4. part. 4. tom. 2. rec.

Potissime quia ultra argumentum negativum non reperitur ammissionionis confirmatio affirmativa infiniti prope modum numeri Renovationum in pluribus saeculis factarum, quae sane renovationes confirmant negativam ammissionionis, Fulgin. q. n. 16. & probant consuetudinem immemorabilem renovandi, quae includitur sub consuetudine centenaria, & multo magis quoties ista prout in praesenti, est duplicata, ex deductis in nullus fuit Senogallien. Bonorum 23. Januarii 1697. f. Tantum autem, coram bon. mem. Muto, & dec. Lucen. 188. n. 34. Palm. Nepos. & in Callien. Calstrum 17. Junii 1701. f. final. coram me, impress. penes Saminiat. controv. 198. tom. 2.

Tertio probatur consuetudo immemorabilis ex attestata facta per tres publicos Archivistas Mensae Episcopalis Mantuanae, testantes de inconclusa observantia renovandi per totum praeteritum saeculum, reddita ratione, quia viderunt, & habuerunt per manus dictas renovationes, quibus Archivistas plena venit adhibenda fides, ut potest testantibus de facto per ipsos ratione proprii officii facte cognitio, Bart. in l. si quis ex argentiis f. 1. n. 3. f. eodem. Rota coram Verall. dec. 225. n. 1. l. 1. & dec. 27. n. 1. p. 2. rec.

Quarto convincitur consuetudo immemorabilis renovandi, quia licet in Cancellaria Reverendissimi Episcopi adinst Catastra omnium bonorum feudaliis continuata per quinque saecula, & per antedictum Archivistam Episcopi in quodam particulari Inventario descripta; huiusmodi tamen catastra fuerunt in parte subtrahenda, & occultata, ut plura evidentem doctum fuit Sororibus del Matto; ex qua occultatione non obcurum defumitur argumentum, quod nullum pradium feudale fuerit ammissio, tum, quodque pro cunctis fuerint concessio renovationis; alias Mensae promptu suppeteret modus ostendendi contrarium, exhibendo eadem documenta continuatum seriem successione singularium feudorum continentia. Et revera oportet dicere, quod in huiusmodi Catastris nihil aliud continetur, quam renovationes, quia Reverendissimus Episcopus in praerogata eius confessione contestatus est maiorem illorum partem perlegisse, & in illa non nisi renovationes compertisse; ex occultatione autem Scripturarum passim DD. & S. Tribunal defumere solet argumentum in illis contineri materiam contrariam intentioni occultatis Card. de Luc. de iud. disc. 28. n. 28. Rot. dec. 183. n. 7. & 10. & dec. 2. n. 7. & 11. dec. 780. n. 11. cor. Cer. dec. 186. n. 14. p. 19. Jun. 4. 466. n. 5. & 6. cor. Roy. & dec. 186. n. 14. p. 19.

Quinto demum magnopere conferre visum est ad probationem dictae consuetudinis illa normissima facti circumstantia, quod in Agro Mantuano plurima adfuit bona feudalia, & emphyteutica, & signanter non ultima eorum pars provenit a concessione Mensae Episcopalis, & aliarum manuum Mortuorum; unde consuetudo praedicta renovandi habere debuit alteram ex suis causis, ne civis, & incolae dicti status depauperarentur, ut generaliter observat Card. de Luc. de emphy. disc. 7. n. 5. & in specie etiam Gobb. I. C. Mantuanus de Permiff. feud. & Emphy. alienatione q. 2. num. 5. & consul. 10. n. 22. ubi tradit, quod consuetudo generalis alienandi in statu Mantuano bona emphyteutica, orta est ad necessitatem commercii, stante copia bonorum Emphyteuticorum, & specialiter Episcopatus, in dicto statu existentium.

Nec porro huiusmodi argumenta expensa pro evincenda consuetudine Ecclesiae Mantuanae revocandi debilitari visa sunt ex responsonibus congestis ab illius Defensoribus; non quidem ab illa, quod ad hunc effectum non sufficit probare simplicem consuetudinem renovandi, sed probanda sit consuetudo cum qualitate coactiva, quod nempe Ecclesia

clasia in casibus occurrentibus voluisset bona devoluta pro se retinere, & tamen coacta fuisset investire per viam renovationis, ex firmatis per Rotam coram Mantiffa, *decif. 10. n. 10. & dec. 21. n. 11. & 12. p. 16. rec.* Quoniam huiusmodi propositio locum obtinet, quatenus terminis loquuntur auctoritates in contrarium allegatas; sequas vero in consuetudine immemorabili, quae, ut probavimus, concurrit in casu praesentiam cum obtinentis talem consuetudinem allegare possit meliorem titulum de mundo, certum est, quod allegare valet consuetudinem cum qualitate coactiva Card. de Luca *de Emphyt. dist. 8. n. 2. & bene Rota d. dec. 11. num. 9. p. 2. rec. & dec. 71. num. 10. cum segg. p. 19. rec. & in pralaudata nullius seu Senogallien. Bonorum 13. Maii 1697. §. 15. coram bo. me. Mauro, ubi alii Concordantes.*

Prout non officit, quod Mensa Episcopalis plures acceptaverit devolutiones, & obtinuerit mantentionem bonorum devolutionum in contradictorio iudicio habito cum feminis proximioribus, ut ex octo sententiis relatis in sum. Episcopi *num. 1. & 2.* Nam exinde non redit inferretur, quod forma proximiores fuerint exclusi a renovatione, quodque per consensum non aliter consuetudo renovandi. Etenim praedictae Sententiae solum approbant devolutionem a mensa acceptatam, & tenentam, scilicet possessionem de bonis feudalibus devolutis, & nullum faciunt verbum de amplantatione, & renovatione, unde non arcent feminas a iure petendi renovationem. Aliud enim est, quod bona sint ad Ecclesiam devoluta ob defectum lineam masculinam comprehensam in investitura, sed qua venire nequeant feminis; aliud vero, quod sequuta tali devolutione Ecclesia possit ammentare, & pro se retinere, quin cogi possit ad renovandum feminis proximioribus ultimi masculi; quapropter dictae Sententiae per hoc, quod declarant bona feudalibus devoluta ad Ecclesiam, non sunt aptae ad excludendum consuetudinem renovandi, ut de se patet, & millies S. Rota prius dixit esse locum devolutionis favore Ecclesiae, & subinde illam cogit ad renovandum, ut praescribit in casu praesentis.

Non urgente replicatione, quod de bonis ut supra devolutis Episcopi pro tempore investiverint extraneos, & non fecerint renovationes favore feminarum proximiorum; nam exinde tantum abest, quod excludatur consuetudo renovandi, ut imo evidenter maneat comprobata, quia dignoscitur, quod Episcopi bona devoluta non retinuerint pro se, sed alius concesserint. Concessio autem facta favore extraneorum, & non proximiorum, nihil turbat, quia id accidere potuit, vel ex quo proximiores feminae, quae succubuerunt in devolutione, non petierunt renovationem in concursu extraneorum, vel quia illi obtulerunt meliores conditiones oblatas a feminis, in quo casu juxta sensum aliorum DD. Ecclesia potest omnia proximioribus extraneos investire, Fulgin. *de iure Emphyt. tit. de renovat. q. 1. numer. 13. & 54. Pigant. ad stat. Ferrar. part. 2. rubric. 27. num. 62. vers. ex alio.*

Quoniam modum negotium non fecisset, quod in investituris factis favore extraneorum Episcopi addiderint verba *Auctoritate nova concessione, & ex gratia speciali*, quasi quod exinde excludatur consuetudo renovandi; eo quia si ea adesset, investiti ex iustitia illam possulissent, & non receperint novam investituram, & quidem ex favore speciali: Enim vero stante immemorabili consuetudine adimente Episcopo potestatem ammentandi, ac inducentem obligationem renovandi, vel de novo concedendi, nova concessio importat renovationem, citiam contineret verba *de novo concedimus, ex deductis per Rotam dec. 176. n. 35. & 36. p. 5. rec. & latius infra §.* Ex eademque ratione alia verba *ex gratia speciali* censentur apposta gratis, & sine ullo fundamento; non dicitur enim conferre gratiam, & favorem, qui de iure ad concedendum obstringit valet, ut in specie notatur Palm. *decif. Lucon. 188. n. 62. Rota in Ferrar. feudi 17. Junii 1697. §. Contra hoc, & 9. Maii 1698. §. Epistola*, coram Eminentiissimo D. Meo Caprara, impressa penes Antonell. *de iur. Clericor. decif. 45. numer. 8. vers. licet.* Non omnino, quod gratia, quae fundatur in consuetudine, denegari non valet a Domino directo nam alias diceretur facere injuriam, Giurb. *de feud. p. 2. Gloss. 13. n. 89. Solorzan. de iur. Indiar. tom. 2. l. 1. c. 17. numer. 20.* Quodque revera unquam gratis Episcopi renovationes, quas ex consuetudine immemorabili facere tenebantur, illas appellaverint novas concessiones ex gratia, desuper convinceretur ex duabus aliis fortissimis circumstantiis, quarum prima est, quod eadem clausula legatur quoque apposta in renovacione concessa filijs Marchionis Mon-

dina; & tamen quis unquam dicere poterit, quod Episcopus filios praedictos investiverit ex gratia, quando Episcopus dicit cum dicta Marchionissa lineam sustinuerit in Rota super Articulo devolutionis, eaque obtenta *ex decif. 38. Emerix. Sen. & Investito per Episcopum Nepote*, obtinuerunt filii praedicti expulso Nepote ad eorum favorem fieri renovationem? Altera facti circumstantia, & quidem fortior, est, quod si Episcopus ammentaret bona emphyteutica, non possidet illa de novo concedere in feudum, seu emphyteuticum sine benedictio Apostolice, & confilio de evidenti Ecclesiae utilitate: & tamen tantum abest, quod doceatur vel de benedictio, vel de utilitate, ut imo omnes dd. novae concessiones factae perscipiantur sine illius reservatione, soluta tenui recognitione unius Agni, vel duorum Capponum. Defectus propterea benedictio Apostolica confirmat, quod dictae concessiones erant renovationes, & abusive, seu gratis nuncupatae fuerant novae concessiones ex gratia; alias, ut diximus, non poterant de iure subtraheri, Fulgin. *de iur. Emphyt. q. 9. num. 15. Concordant. contra. l. nu. 27. & contr. rev. n. 15. tom. 2. ubi alii concordantes.*

Ex quibus omnibus luculenter probata remanet consuetudo immemorabilis renovandi, quae, ut praescriptum est, limitat regulam assistentem Episcopo super iure ammentandi, quatenus eidem ammentare placuisset; sed ultra hanc limitationem applicatur quoque altera fundata in natura sterili controversorum bonorum in principio, quia illa concessa fuerant in feudum. Et profecto confilio de consuetudine immemorabili renovandi tribuente meliorem titulum de mundo, ea tunc tantum attenta allegari potest hic titulus, quod scilicet usque a principio talia bona emphyteutica essent sterilia, faxosa, & paludosa, ut egregie respondit Rota *decif. 11. n. 1. p. 2. rec. Sed ultra hunc titulum praesumptum visum est currere expressum; enim vero agitur de bonis sitis in Insula Reversis, quae hodie vocantur Crariam Podii, continentem villam Quingentularum, quae a principio, & in decimo quarto saeculo erat paludosa, pisciticia, boschiva, & sterilis, cum solis causis palarum, ut docum fuit ex pluribus documentis, & primo ex instrumentis annorum 1318. & 1320. loquentibus de hac controversa Villa Quingentularum, & concordantur partes coram Notario Compulsorio, Summario Sororum *n. 2. lit. D. E. & F. Secundo, ex instrumento anni 1332. de scribente latius statum d. Insulae. Tertio, ex vilissimo pretio, quo tunc vendebatur bona controversae Villae Quingentularum, duae namque magna tenuta, una iugerum 300. altera iugerum 160. apparent vendita pro solis libris quadringentis Summ. Sororum *num. 2. lit. F. & alia pro minori pretio unius librae in singula iugera, siue pro vilissimo pretio, cum una Libra Mantuana, tam vetus, quam nova, vix attingat valorem undecim obolorum monetae Papalis, teste Gobbi. post ejus Tractat. de Monet. fol. 32. & segg.***

Quarto, quia postquam dicta bona fuerunt meliorata, & ad culturam redacta, aggeribus contra fluminis Padis violentiam munita, arboribus, vineis, & domibus rusticanis aucta, & exornata; ascenderunt ad valorem scutorum 40000. ut probatum fuit a Summ. *num. 5.* & evidenter etiam comprobatur ex pretio, quo auctores dd. Sororum eadem bona minutatim antiquis emphyteutis ab anno 1505. usque ad annum 1546. emerunt; quod sane pretium millicies exsuperat d. valorem currentem de tempore sterilitatis. Nemo enim sibi persuaderi potest, augmentum adeo notabile aliam habere potuisse originem, quam ex culpa meliorationis rei in principio sterilis, & incultae. De eadem demum sterilitate testatur Gobbi. *consul. 10. nu. 13. & in Tract. de permissa feud. alien. q. 11. n. 40.* ubi quod talis originaria sterilitas est altera ex causis, ob quas huiusmodi bona ex consuetudine effecta sunt alienabilia in statu Mantuano, idem testantur Mell. *alleg. 8. n. 9. & alleg. 10. n. 1. & seg. l. 1. & Rota in Mantuana feudi dec. 237. n. 4. vers. cum maxime p. 12. rec.*

Nec obstat, quod parte dd. fororum probatum non fuerit, quod dd. meliorationes factae fuerint a suis auctoribus, imo ex aliquibus renovationibus factis per mensam ad favorem suorum auctorum liqueat, quod terra erant prativae, boschiva, cum domibus, seu casamentis, ut propterea attendendae sint ultime investiturae factae de bonis tamquam melioratis, & non antiquae factae de bonis infructiferis, ex deductis per Rot. cor. clar. me. Card. Cerro *dec. 504. n. 7. & 8.*

Et enim admitta bonificatione, & melioratione in dd. bonis, necessarium non est inquirere, a quibus illa facta fuerint; nam siue beneficaverint primi Vassalli, seu emphyteuta, qui acquisiverunt bona de tempore, quo erant sterilia, siue illorum successores, qui eadem bona vendiderint ann. 1505. & se-

& sequentibus, illis del Matto, siue demum ipsi emptores hoc nihil referat ad punctum questionis, quia privilegium bonificationis terrarum sterilium tranfit in emptorem, & in eorum successores, tam universales quam singulares, ut ex pluribus probat Pac. *de locat. & condit. c. 14. §. 3. n. 15. & seg.*

Et tunc demum motivum in objecto deductum resisteret, quotiescumque probaretur, quod post factam bonificationem, bona una cum melioramentis devoluta essent ad Ecclesiam, & sic devoluta fuissent de novo concessa; in hisce enim casibus attendenda non esset prior concessio de re sterili, sed nova facta de tempore, quo illa iam erat fructifera; & in hisce terminis erat casus *dec. 504. Card. Cerri.* In hypothesi autem non docetur, quod controversa bona illo umquam tempore devoluta fuerint ad Ecclesiam una cum melioramentis, quodque sic meliorata fuerint de novo concessa auctoribus dd. Sororum; imo constat de opposito, quia illi del Matto acquisiverunt eadem bona titulo oneroso emptionis cum consensu Mensae solutis melioramentis, & ab anno 1505. usque ad annum 1698. semper de Patre in filium obtinuerunt renovationes in statu feudi mere honorifici, immuni a quovis canone, vel annua praestatione, cum unico onere praestandi vilissimam recognitionem unius agni, vel parvi Capponum, in casu alienationis, vel mutationis personarum pro habenda renovatione; quod sane ad oculum demonstrat Mensam Episcopalem nunquam dicta bona recuperasse, postquam ad culturam redacta fuerint, nam alias non potuisset de iure illa de novo concedere abque reservatione Canonis, vel alterius praestationis; quibus concessio redderetur utilis Ecclesiae, ex adductis, per Fulgin. *de Emphyt. tit. de contrati. Emphyt. q. 9. nu. 3. cum seg. Palm. dei. Lucon. 180. n. 9. Rota dec. 411. nu. 20. coram Bich. Addebitus etiam in hoc loco Dominis quoad praemissum factum, quod sepe dicta bona a tempore sterilitatis, & bonificationis nunquam devoluta fuerint ad Mensam, certum remanet ex subtractione Catastrorum, in quibus describitur transitus illorum de Vassallo in Vassallum; nam in odium occultatis intrat praesumptio alibi supra firmata, quod in scripturis subtrahitis adesse censetur omnis probatio, quae deficit, ut preter allegatos dixit Rota in Ferrar. Pecuniaria 12. Maii 1690. §. *servit. autem, cor. bon. mem. Urfino.**

Firmato ex haecenus deductis, quod Rev. Episcopus Mantuanus nequeat ammentare, sed teneatur renovare tam ex consuetudine immemorabili, quam ex privilegio bonorum sterilium redactorum ad culturam, conveniunt DD. suffra-

gia, renovationem faciendam esse DD. Sororibus del Matto, quae sunt germanae Sorores, & haeredes Ferdinandi ultimi Vassalli masculini sine prole defuncti; nam devoluta feudo Ecclesiae ob finitam lineam masculinam, renovatio ex aequitate debetur proximiori etiam feminae, per ea quae tradunt Paris *conf. 22. n. 36. et seg. lib. 1. Grat. dist. sep. 88. n. 25. Fulg. de Emphyt. tit. de ren. q. 1. n. 43. Rot. dec. 67. per tot. post Fenlon. ad stat. Urb. et dec. 11. per tot. p. 2. rec. et dec. 66. n. 3. p. 15. & in Ferrar. feudi 9. Maii 1698. §. *frustrum cum seg. cor. Emin. D. meo Card. Caprara impr. post Antonell. de iur. Cler. dec. 45. n. 1. & seg. & in Callie. Castrorum 16. Junii 1702. cor. me. impressa post contr. 268. Samin. co. 2. ubi dictum fuit, quod si Episcopus, omnia femina proximiora, investiret extraneum, et irrogaret injuriam, & aequitatem offenderet.**

Abique quod Mensa Episcopalis praetendere valeat, quod ad sui favorem militet consuetudo renovandi extraneos omnibus proximioribus, quia huiusmodi consuetudo non bene probatur ex una, vel duabus renovationibus factis favore extraneorum, nisi probetur, quod proximiores petierint renovari; & nihilominus fuerint exclusi, quae probatio deficit in casu; imo liquet de opposito, quod scilicet, quotiescumque feminae proximiores ultimi masculi comparuerunt petentes renovationem, reportarunt prelationem in concursu extraneorum, & notabilis est casus supra etiam recensitus filiorum Marchionis Mondinae, qui obtinuerunt renovationem excluso nepote Episcopi antea investito, qui unicus actus contrarius fuisset ad excludendam a se consuetudinem renovandi extranei in concursu proximiorum, Scader. *de feud. 10. §. 20. n. 157. Rota dec. 11. n. 5. p. 2. rec. et dec. 97. n. 13. p. 8. et dec. 162. n. 9. coram Ludovici cum aliis collectis per Gob. de permissa feud. et Emphyt. alienat. quae 11. num. 59. cum segg.*

Non obstante, quod renovationes feminis vel eorum filijs concessae, factae legantur cum clausula *ex mera gratia*, quia ultra responsum superius allatam, quod stante consuetudine renovandi tali expresso remanet de vento, & substantiam non immutat, ut praeter ibi allegatos notavit Pereyr. *dec. 3. n. 4. circa medium alia etiam observatur, quod cum renovatio, quae fit favore proximiorum Investiti, sit fundata in aequitate, potest etiam denominari gratia, sed hoc gra. est talis naturae, ut negari nequeat citra lesionem aequitatis, ex doctrina Bart. in l. si mihi, & Tyrio 10. n. 7. §. de ver. obi. & in specie Rot. in d. Ferr. cor. Em. Caprara impressa post Antonell. de iur. clericor. dec. 45. nu. 8. vers. licet dicant. Et ita utraque, &c.*

